

iz tovrstnih strukturnih razlogov slednji nikoli ne more do konca zapopasti, pridemo do zapovedi oziroma načela, ki se nalaga temu istemu subjektu in ki bi jo lahko v grobem formulirali preprosto takole: »Nikoli si ne dovoli vedeti vsega!« Zato se je tudi treba izobraževati vse življenje, kajti ideja, po kateri se je nekaj možno *naučiti*, je vseživljenjskemu učenju nekaj najbolj tujega, celo sovražnega. V tem se kaže sicer navidezna anti-metafizična drža ideje vseživljenjskega učenja, kolikor predstavlja pravo nasprotje »metafizike izobraževanja«, ki je ob tem, da je izobraževanje dojemala kot sredstvo za doseg sebi zunanjih ciljev, bodisi političnih (izobražen državljani) bodisi ekonomskih (kvalificirana delovna sila), hkrati predpostavljala njegovo končnost in nepovratnost, zato ni naključje, da se je klasično in moderno izobraževanje kot proces formiranja (*Bildung*) subjekta² izvajalo v posebnih ustanovah – šolah in univerzah –, katerih temeljna poteza je bila predvsem njihova časovna in prostorska omejenost. Če to potezo povzamemo s Kantovo prispejbo, je tako definirana metafizika izobraževanja ne samo predpostavljala in zahtevala subjektov izhod iz »nedoletnosti«, temveč je obenem to dejanje imela za nepovratno. V tem smislu je idejo vseživljenjskega učenja potrebno razumeti v pravzaprav edinem razpoložljivem pomenu, in sicer kot »vseživljenjsko nedoletnost«.

Pri vseživljenjskem učenju gre torej v prvi vrsti, kot sugerira že sam izraz, za neki časovni suspenz, ki pa ni več nekaj punktualnega, kratkotrajnega, temveč nekaj permanentnega. Logika, ki podpira ta suspenz, je krožna, izhaja pa, kot smo že dejali, iz neke premestitve: ker iz strukturnih razlogov ni mogoče zapopasti celotne vednosti, se to nemožnost premesti v nemoč subjekta, sama ta nemoč pa postane osrednje gonilo izobraževalnih praks, ki se prav zato nikoli ne končajo. Ravno na podlagi te poteze bi lahko rekli, da gre pri vseživljenjskem učenju za tiste vrste suspenz, ki je, vtem ko subjekt izobraževalnega procesa na vseh ravneh drži »pred vrati« izobraženosti kot take, če jo dojamemo tudi ali predvsem kot privzetje določenega simbolnega mandata, se pravi v stanju, ki ga je Eric Santner poimenoval »kriza simbolne investiture«, povsem primerljiv z Deleuzovim Masochom, ki v jedro svojega modusa perverzije postavlja natanko suspenz, čakanje, odlog – denimo padca Venerinega biča po njegovem hrbtu. Deleuze se slikovito izrazi: »Dvignjena korobač ali meč, ki ne padeta, krzno, ki se ne razpre, peta, ki se ne dotakne tal, kot da bi se slikar odrekel gibanju zgolj zato, da bi izrazil neko globlje pričako-

2 Kot bomo videli v nadaljevanju, je natanko ideja izobraževanja kot formiranja (*Bildung*) oziroma, nekoliko grobo in splošno rečeno, uformljanja ali uobličanja subjekta tista, ki nekako povzema ves izraz »metafizika izobraževanja«.